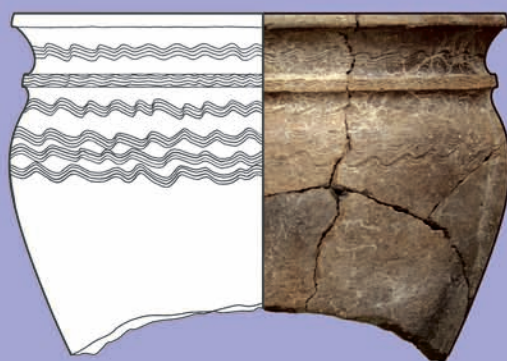

Michał Auch, Maciej Trzeciecki

**The early medieval settlement complex
at Gródek upon the Bug River in the light
of results from past research
Pottery finds**

**Wczesnośredniowieczny zespół osadniczy
w Gródku nad Bugiem w świetle
wyników badań dawnych
Ceramika naczyniowa**

Leibniz-Institut für Geschichte und Kultur des östlichen Europa
Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk
Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego
Instytut Archeologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Michał Auch, Maciej Trzeciecki

**The early medieval settlement complex
at Gródek upon the Bug River in the light
of results from past research (1952-1955)**

Pottery finds

**Wczesnośredniowieczny zespół osadniczy
w Gródku nad Bugiem w świetle
wyników badań dawnych (1952-1955)**

Ceramika naczyniowa

U ŹRÓDEŁ EUROPY ŚRODKOWO-WSCHODNIEJ / FRÜHZEIT OSTMITTELEUROPAS

Leibniz-Institut für Geschichte und Kultur des östlichen Europa, Leipzig
Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk, Warszawa
Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów

Rada Redakcyjna / Herausbergremium

Christian Lübke, Marian Rębkowski, Katarzyna Trybała-Zawiślak

Redakcja Serii / Redaktion der Reihe

Matthias Hardt, Marcin Wołoszyn

Tom 8 / Band 8

Michał Auch, Maciej Trzeciecki

**The early medieval settlement complex
at Gródek upon the Bug River in the light
of results from past research (1952-1955)**

Pottery finds

**Wczesnośredniowieczny zespół osadniczy
w Gródku nad Bugiem w świetle
wyników badań dawnych (1952-1955)**

Ceramika naczyniowa

U ŽRÓDEŁ EUROPY ŚRODKOWO-WSCHODNIEJ / FRÜHZEIT OSTMITTELEUROPAS
Leibniz-Institut für Geschichte und Kultur des östlichen Europa, Leipzig
Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk, Warszawa
Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów

Redakcja tomu / Herausgeber des Bandes

Marcin Wołoszyn

Sekretariat naukowy / Redaktionsassistentz

Barbara Chudzińska, Iwona Florkiewicz

Recenzenci tomu / Rezensenten des Bandes

Sebastian Brather, Vladimir Koval'

Tłumaczenie / Übersetzung

Maciej Trzeciecki

Skład / Layout

Irena Jordan

Obróbka graficzna / Graphik

Autorzy / Autoren oraz / sowie Jakub Affelski

Projekt okładki / Layout des Umschlages

Irena Jordan

Wyobrazenie na okładce / Abbildung auf dem Umschlag

Gródek nad Bugiem. Fragment naczynia z wylewem typu III; opracował M. Trzeciecki
(zob. w tej książce Ryc. 32: 1, Tabl. 4: 2)

Gródek am Bug. Fragment eines Gefäßes mit dem Rand-Typ III; bearbeitet von M. Trzeciecki
(siehe Fig. 32: 1; Pl. 4: 2 in diesem Buch)

Źródło finansowania / Finanzierung

Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów
Instytut Archeologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk, Warszawa
Publikacja powstała przy wsparciu Leibniz-Institut Historii i Kultury Europy Środkowej i Wschodniej w Lipsku. Jest ona współfinansowana z wpływów podatkowych, na podstawie budżetu zaakceptowanego przez parlament Kraju Związkowego Saksonia. Gedruckt mit Unterstützung des Leibniz-Instituts für Geschichte und Kultur des östlichen Europa e. V. in Leipzig. Diese Maßnahme wird mitfinanziert durch Steuermittel auf der Grundlage des vom Sächsischen Landtag beschlossenen Haushaltes.

Druk / Druck

Poligrafia Salezjańska, Kraków

Dystrybucja / Distribution

Leipziger Universitätsverlag

Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk, Warszawa

Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów

© Copyright by Leibniz-Institut für Geschichte und Kultur des östlichen Europa e. V., Leipzig 2021

© Copyright by Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2021

© Copyright by Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2021

© Copyright by Instytut Archeologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Lublin 2021

ISBN: 978-3-96023-438-8

ISBN: 978-83-66463-49-3

ISBN: 978-83-7996-955-5

The present volume is the result of co-operation of institutions named here:

Leibniz Institute for the History and Culture
of Eastern Europe (GWZO), Leipzig

Institute of Archaeology and Ethnology
Polish Academy of Sciences, Warsaw

Institute of Archaeology
University of Rzeszów, Rzeszów

Father Stanisław Staszic Museum in Hrubieszów

Muzeum Zamojskie in Zamość

Maria Curie-Skłodowska University
Institute of Archaeology, Lublin

A publication sponsored by the:

NARODOWY PROGRAM
ROZWOJU HUMANISTYKI

SACHSEN

Out of breath and covered in sweat [...] we finally arrive at Zamczysko. [...] it probably must have been here [...] that the stronghold of Volhyn' used to stand. In a farther part of the excavation, we can see three small, circular planes, located right next to each other. [...] A crowd immediately gathers around this find. The scholars surround it, kneel down, some go down on all fours or lie on the ground, the better to see the remains of a bakery which functioned in the 9th century [...]. The builder of this bakery had the bottoms of the hearths lined not with stones but with sherds of pots, broken specifically for this purpose. The archaeologists bless his memory for this. They cautiously examine the flat bottoms, the thick sides and the engraved necks of the pots which will allow the scholars to date the settlement

Excavations in Gródek upon the Bug River (Volhyn') in 1952,
Paweł Jasienica, *Archeologia na wyrywki*,
Warszawa (Książka i Wiedza) 1956, p. 122-124

Zdyszani i tego spoceni [...] stajemy wreszcie na Zamczysku. [...] to tutaj [...] musiał się chyba ongi znajdować gród Wołyni. W dalszej części wykopu spostrzec się dają trzy tuż obok siebie położone, niewielkie okrągłe płaszczyzny. [...] Wokół tego znaleziska momentalnie tworzy się tłok. Uczni otaczają je, przyklękają, ten i ów staje nawet na czworakach, kładzie się na ziemi. Byle tylko lepiej i dokładniej obejrzeć szczątki piekarni, która funkcjonowała w wieku IX [...]. [...] Budowniczy tej piekarni kazał wymościć dna paleniska nie kamieniami, lecz skorupami specjalnie na ten cel potłuczonych garnków. Archeologowie błogosławią za to jego pamięć. Uważnie badają płaskie dna, zgrubiałe krawędzie i zdobione rytym ornamentem szyjki tych naczyń. Z nich bowiem da się odczytać wiek osiedla

Wykopaliska w Gródku nad Bugiem (Wołyniu) w 1952,
Paweł Jasienica, *Archeologia na wyrywki*,
Warszawa (Książka i Wiedza) 1956, s. 122-124

The study on the pottery discovered during the excavations held in 1952-1955 in Gródek upon the Bug River, pursues works dedicated to the publication of materials from past researches of the settlement complexes of Czerwno and Gródek, carried on in the frames of the National Programme for the Development of the Humanities (project No. 11H 18 0344 86, *The Golden Apple of Polish archaeology. Stronghold complexes at Czerwno and Gródek [Cherven' Towns] – chronology and function in the light of past and current research*, part 2, *Finalisation of documentation works* [task No. 1])¹. The entire research task is implemented in the Polish-German cooperation.

A study dedicated to the results of past excavations in Gródek upon the Bug River was published in 2018². The analysis of pottery discovered then – prepared by Michał Auch and Maciej Trzeciński – supplements that publication. We took a similar procedure in the case of Czerwno: the publication of the results of past research included a separate volume committed to the pottery finds, prepared by Michał Auch³.

As it was already broadly discussed⁴, the finds from excavations in Gródek upon the Bug River were relocated several times, and finally they were placed in the Museum in Zamość (currently: Zamość Museum in Zamość). In mid-July 2017, a huge collection of movable artefacts from Gródek (as well as several other sites)

¹ Basic information on the project, along with a list of publications, can be found on the project website: Cherven' Towns – The golden apple of Polish archaeology (grodczerwieskie.pl); accessed on 3.08.2021.

² Cf. M. Wołoszyn (ed.), *The early medieval settlement complex at Gródek upon the Bug River in the light of results from past research (1952-1955). Material evidence = Wczesnośredniowieczny zespół osadniczy w Gródku nad Bugiem w świetle wyników badań dawnych (1952-1955). Podstawy źródłowe*, U Źródeł Europy Środkowo-Wschodniej = Frühzeit Ostmitteleuropas 4, Kraków-Leipzig-Rzeszów-Warszawa (Leibniz-Institut für Geschichte und Kultur des östlichen Europa [GWZO]) / Instytut Archeologii i Etnologii PAN / Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego) 2018.

It seems indispensable to raise once again the issue of the name of the village in concern. The proper administrative name is „Gródek”. It derives from a Slavic denomination of stronghold, and it is a commonplace name (cf. Ch. Zschieschang, *Das Früh- und Hochmittelalterliche Siedlungsumfeld von Trepcza, Czerwno und Gródek im Lichte der Toponomastik. Eine methodische und areale Standortbestimmung = Osadnictwo wokół Trepczy, Czerwna i Gródka we wczesnym średniowieczu okiem językoznawcy. Uwagi metodyczne i analiza przestrzenna*, [in:] M. Wołoszyn (ed.), *From Cherven' Towns to Curzon Line. The lands on the Middle Bug during the Middle Ages and the historiographic perspective on the formation of Poland's eastern border, 18th-21st centuries = Od Grodów Czerwińskich do linii Curzona. Dzieje środkowego Pobuża w wiekach średnich oraz postrzeganie formowania się wschodniej granicy Polski w historiografii XVIII-XXI w.*, U Źródeł Europy Środkowo-Wschodniej = Frühzeit Ostmitteleuropas 3:1, Kraków-Leipzig-Rzeszów-Warszawa [Leibniz-Institut für Geschichte und Kultur des östlichen Europa [GWZO]) / Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk / Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego) 2017, p. 161-225, here p. 181). Hence, the designation is supplemented by the nearby river's name: „Gródek Nadbużny” or „Gródek nad Bugiem” (both meaning Gródek upon the Bug River), to distinguish the site discussed here from other “Gródek” locations. In this book, we apply the name „Gródek nad Bugiem”; in the English version – „Gródek upon the Bug River”.

³ Cf. M. Florek, M. Wołoszyn (eds.), *The early medieval settlement complex at Czerwno in the light of results from past research (up to 2010). Material evidence = Wczesnośredniowieczny zespół osadniczy w Czerwnie w świetle wyników badań dawnych (do 2010). Podstawy źródłowe*, U Źródeł Europy Środkowo-Wschodniej = Frühzeit Ostmitteleuropas 2:1-2, Kraków-Leipzig-Rzeszów-Warszawa (Geisteswissenschaftliches Zentrum Geschichte und Kultur Ostmitteleuropas [GWZO]) / Instytut Archeologii i Etnologii PAN / Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego) 2016; M. Auch, *The early medieval settlement complex at Czerwno in the light of results from past research (up to 2010). Pottery finds = Wczesnośredniowieczny zespół osadniczy w Czerwnie w świetle wyników badań dawnych (do 2010). Ceramika naczyniowa*, U Źródeł Europy Środkowo-Wschodniej = Frühzeit Ostmitteleuropas 2:3, Kraków-Leipzig-Rzeszów-Warszawa (Geisteswissenschaftliches Zentrum Geschichte und Kultur Ostmitteleuropas [GWZO]) / Instytut Archeologii i Etnologii PAN / Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego) 2017.

⁴ On the history of finds from Gródek after 1955 – see J. Kuśnierz *Organisation and the course of the research on the early medieval Volhyn' (Gródek upon the Bug River) in the years 1952-1955 = Organizacja i przebieg badań wczesnośredniowiecznego Wołynia (Gródka nad Bugiem) w latach 1952-1955*, [in:] M. Wołoszyn (ed.), *The early medieval settlement complex at Gródek upon the Bug River in the light of results from past research (1952-1955). Material evidence = Wczesnośredniowieczny zespół osadniczy w Gródku nad Bugiem w świetle wyników badań dawnych (1952-1955). Podstawy źródłowe*, U Źródeł Europy Środkowo-Wschodniej = Frühzeit Ostmitteleuropas 4, Kraków-Leipzig-Rzeszów-Warszawa (Leibniz-Institut für Geschichte und Kultur des östlichen Europa [GWZO]) / Instytut Archeologii i Etnologii PAN / Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego) 2018, p. 239-254.

was borrowed from the Museum in Zamość and its ordering began. This task – financed by the Maria Curie-Skłodowska University – was completed by Katarzyna Kuźniarska.

Fortuitously, the pottery collection from Gródek (125189 items, including 31397 sherds of prehistoric vessels⁵ and 93792 fragments of early-, late-, and post-medieval pottery) was transported to Warsaw in February 2019, just before the lockdown related to the COVID 19 pandemic. It enabled the implementation of analytical work, finally completed in spring 2021. It should also be noted here that partial closure of the Institute of Archeology and Ethnology of the Polish Academy of Sciences in Warsaw in 2020/2021, in view of subsequent pandemic waves, also delayed the finalization of the work.

Regrettably, a certain part of the pottery finds is irretrievably lost. It should be borne in mind when reading of a significantly small amount of luxury of imported early medieval pottery in Gródek (glazed ware, amphorae). Hence, continuation of research on the settlement complex is of pivotal importance. In 2020, Anna Hyrchała sorted out the collection of finds from excavations carried on in 2018 at site 35 in Gródek, that brought the discovery of clay ovens built with the use of broken vessels sherds. It is apparent that such well-excavated and complete assemblage contributes much to our knowledge on the early medieval pottery form Gródek. Therefore, the finds from site 35 were transported to Warsaw in the early 2020, elaborated by Michał Auch and Maciej Trzeciński, and included into the book as Annex II (by Michał Auch, Anna Hyrchała, and Maciej Trzeciński).

*

The book presented here would not have arose without the goodwill, professionalism and diligence of many people. First and foremost, I would like to express my gratitude to Andrzej Urbański (long-standing Director of Zamość Museum) and Jerzy Kuśnierz (employee of the Museum) for their trust and consent to borrow the finds. Katarzyna Kuźniarska (currently Wrocław) spent many months on – thankless and tedious – organizing the material from Gródek upon the Bug River. The book would not have been written without her contribution. Hrubieszów archaeologists – Bartłomiej Bartecki and Anna Hyrchała – provided all assistance needed at issue of the archeology of Gródek upon the Bug River. Michał Auch (Warsaw) and Maciej Trzeciński (Warsaw) – as usual – efficiently analyzed the pottery collection. The drawing documentation was prepared by Jakub Affelski (Pułtusk). Maciej Trzeciński translated the study into English and Irena Jordan (Cracow) prepared the book for printing. At the editorial stage, the help of Barbara Chudzińska (Cracow), Monika Maziarczuk (Wólka Kańska) and Yaroslav Pohoralskyi (L'viv) was irreplaceable.

Sebastian Brather (Freiburg im Breisgau) and Vladimir Koval' (Moscow) prepared the editorial reviews.

The book on pottery from Gródek on the Bug River would not have been written without the involvement of the Research Center in Leipzig (Leibniz Institute for the History and Culture of Eastern Europe [GWZO]) in research on the medieval Polish-Rus' border. I would like to thank Christian Lübke, Director of the GWZO, and Matthias Hardt, Head of the Department of Man and Environment. I recollect with gratitude heads of the University of Rzeszów, namely, Sylwester Czopek (Rector of the University), Katarzyna Trybała-Zawiślak (Director of the Institute of Archaeology), as well as Maria Curie-Skłodowska University in Lublin: Radosław Dobrowolski (Rector of the University), Piotr Łuczkiwcz (Director of the Institute of Archaeology), and the Institute of Archeology and Ethnology of the Polish Academy of Sciences: Marian Rębkowski (Director of the Institute) and Kamila Baraniecka-Olszewska (Deputy Director of the Institute).

Last but not least, the employees of the administration in Leipzig (Anja Fritzsche) and Rzeszów (Ewa Przybyszewska, Magdalena Rzućek) should not be overlooked. Without their invaluable assistance, another book in the series *U Źródeł Europy Środkowo-Wschodniej = Frühzeit Ostmitteleuropas* would not have seen the light of day.

Marcin Wołoszyn
Leipzig – Rzeszów, August 1, 2021

⁵ Prehistoric finds still await elaboration.

Przedkładane Czytelnikowi studium na temat ceramiki z Gródka nad Bugiem, jaką odkryto w trakcie badań z lat 1952-1955 jest kontynuacją prac nad publikacją materiałów pochodzących z badań dawnych na terenie zespołów osadniczych w Czermnie i Gródku, które są realizowane w ramach projektu Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki (projekt nr 11H 18 0344 86, pt. *Złote jabłko polskiej archeologii. Zespoły grodowe w Czermnie i Gródku [Grody Czerwieńskie], część II, Dokończenie prac dokumentacyjnych* [zadanie nr 1])¹. Projekt realizowany jest jako przedsięwzięcie polsko-niemieckie.

W 2018 r. opublikowano opracowanie na temat wyników badań dawnych w Gródku nad Bugiem². Analiza odkrytej wówczas ceramiki – przygotowana przez Michała Aucha i Macieja Trzeciackiego – stanowi uzupełnienie tamtej publikacji. Podobnie postąpiliśmy w wypadku Czermna: publikacja wyników badań dawnych obejmowała osobny tom – przygotowany przez Michała Aucha – na temat ceramiki³.

Jak już szeroko wyjaśniono⁴ zabytki odkryte w Gródku nad Bugiem były wielokrotnie przewożone, ostatecznie spoczęły w Muzeum w Zamościu (obecnie Muzeum Zamojskie w Zamościu). W połowie lipca 2017 r. ogromny zbiór zabytków ruchomych z Gródka (ale i kilku innych stanowisk) został wypożyczony

¹ Podstawowe dane na temat projektu wraz z wykazem publikacji znajdują się na stronie internetowej projektu: Grody Czerwieńskie – Złote jabłko polskiej archeologii (grodyczerwieńskie.pl); data dostępu 3.08.2021.

² Por. M. Wołoszyn (red.), *The early medieval settlement complex at Gródek upon the Bug River in the light of results from past research (1952-1955). Material evidence = Wczesnośredniowieczny zespół osadniczy w Gródku nad Bugiem w świetle wyników badań dawnych (1952-1955). Podstawy źródłowe*, U źródeł Europy Środkowo-Wschodniej = Frühzeit Ostmitteleuropas 4, Kraków-Leipzig-Rzeszów-Warszawa (Leibniz-Institut für Geschichte und Kultur des östlichen Europa [GWZO]) / Instytut Archeologii i Etnologii PAN / Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego) 2018.

Należy w tym miejscu jeszcze raz odnieść się do kwestii nazwy miejscowości, której dotyczy niniejsza książka. Prawidłowa administracyjnie nazwa wioski na terenie której leży kompleks osadniczy brzmi Gródek. Wywodzi się ona od słowiańskiego określenia umocnień ziemnych, grodów i jest dość często spotykaną formą nazwy miejscowej; por. Ch. Zscheschang, *Das Früh- und Hochmittelalterliche Siedlungsumfeld von Trepca, Czermino und Gródek im Lichte der Toponomastik. Eine methodische und areale Standortbestimmung = Osadnictwo wokół Trepczy, Czermna i Gródka we wczesnym średniowieczu okiem językoznawcy. Uwagi metodyczne i analiza przestrzenna*, [w:] M. Wołoszyn (red.), *From Cherven' Towns to Curzon Line. The lands on the Middle Bug during the Middle Ages and the historiographic perspective on the formation of Poland's eastern border, 18th-21st centuries = Od Grodów Czerwieńskich do linii Curzona. Dzieje środkowego Pobuża w wiekach średnich oraz postrzeganie formowania się wschodniej granicy Polski w historiografii XVIII-XXI w.*, U źródeł Europy Środkowo-Wschodniej = Frühzeit Ostmitteleuropas 3:1, Kraków-Leipzig-Rzeszów-Warszawa (Leibniz-Institut für Geschichte und Kultur des östlichen Europa [GWZO]) / Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk / Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego) 2017, s. 161-225, tu s. 204. Z tego też powodu, dla odróżnienia interesującego nas tu stanowiska od innych „Gródków” do jego nazwy powszechnie dodaje się nazwę rzeki, nieopodal której wieś jest położona. W rezultacie w literaturze przedmiotu spotykamy nazwy takie jak Gródek Nadbużny czy Gródek nad Bugiem. W przedkładanej Czytelnikom książce posługujemy się zwrotem „Gródek nad Bugiem”, w wersji angielskiej “Gródek upon the Bug river”.

³ Por. M. Florek, M. Wołoszyn (red.), *The early medieval settlement complex at Czermino in the light of results from past research (up to 2010). Material evidence = Wczesnośredniowieczny zespół osadniczy w Czermnie w świetle wyników badań dawnych (do 2010). Podstawy źródłowe*, U źródeł Europy Środkowo-Wschodniej = Frühzeit Ostmitteleuropas 2:1-2, Kraków-Leipzig-Rzeszów-Warszawa (Geisteswissenschaftliches Zentrum Geschichte und Kultur Ostmitteleuropas [GWZO]) / Instytut Archeologii i Etnologii PAN / Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego) 2016; M. Auch, *The early medieval settlement complex at Czermino in the light of results from past research (up to 2010). Pottery finds = Wczesnośredniowieczny zespół osadniczy w Czermnie w świetle wyników badań dawnych (do 2010). Ceramika naczyniowa*, U źródeł Europy Środkowo-Wschodniej = Frühzeit Ostmitteleuropas 2:3, Kraków-Leipzig-Rzeszów-Warszawa (Geisteswissenschaftliches Zentrum Geschichte und Kultur Ostmitteleuropas [GWZO]) / Instytut Archeologii i Etnologii PAN / Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego) 2017.

⁴ Na temat losów zabytków z Gródka po 1955 r. zob. J. Kuśnierz, *Organisation and the course of the research on the early medieval Volhyn' (Gródek upon the Bug River) in the years 1952-1955 = Organizacja i przebieg badań wczesnośredniowiecznego Wołynia (Gródka nad Bugiem) w latach 1952-1955*, [w:] M. Wołoszyn (red.), *The early medieval settlement complex at Gródek upon the Bug River in the light of results from past research (1952-1955). Material evidence = Wczesnośredniowieczny zespół osadniczy w Gródku nad Bugiem w świetle wyników badań dawnych (1952-1955). Podstawy źródłowe*, U źródeł Europy Środkowo-Wschodniej = Frühzeit Ostmitteleuropas 4, Kraków-Leipzig-Rzeszów-Warszawa (Leibniz-Institut für Geschichte und Kultur des östlichen Europa [GWZO]) / Instytut Archeologii i Etnologii PAN / Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego) 2018, s. 239-254.

z Muzeum w Zamościu i rozpoczęto jego porządkowanie. Zadanie to – finansowane przez Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej – zostało wykonane przez Katarzynę Kuźniarską.

Szczęśliwym trafem uporządkowany zbiór naczyń z Gródka (125189 fragmentów, w tym 31397 ułamków naczyń pradziejowych⁵ i 93792 wczesno-, późnośredniowiecznych i nowożytnych) został przewieziony do Warszawy w lutym 2019 r. a więc na chwilę przed lockdownem związanym z pandemią COVID 19. Umożliwiło to realizację prac analitycznych, ostatecznie ukończonych wiosną 2021 r. Finalizacja prac przedłużała się w związku z częściowym zamknięciem Instytutu Archeologii i Etnologii PAN w Warszawie w latach 2020-2021, w związku z kolejną falą pandemii. Dopiero po uzyskaniu dostępu do Laboratorium IAE PAN możliwe było wykonanie analiz składu chemicznego ceramiki z Gródka (publikowanej jako aneks I, autorstwa Michała Aucha).

Część materiału ceramicznego – niestety – zaginęła. Należy o tym pamiętać, czytając np. o małej ilości ceramiki specjalnej (naczynia szklwione, korczaży) z Gródka. Z tego względu tak ważnym jest kontynuowanie badań na stanowisku. W 2020 r. Anna Hyrchała uporządkowała całość materiału związanego z badaniami wykopaliskowymi jakie przeprowadziła w 2018 r. w Gródku na stanowisku 35. Odkryte tu piece z oczywistych powodów łączą się z opracowaniem ceramiki z Gródka. W styczniu-lutym 2020 r. ceramika ze stanowiska 35 została przewieziona do Warszawy i opracowana przez Michała Aucha i Macieja Trzecieckiego. Wstępne wyniki tych prac publikowane są w tym tomie w formie aneksu II (autorstwa Michała Aucha, Anny Hyrchały i Macieja Trzecieckiego).

*

Niniejsze opracowanie nie powstałoby gdyby nie dobra wola, profesjonalizm i pracowitość wielu osób. Dziękuję Andrzejowi Urbańskiemu (wieloletniemu Dyrektorowi Muzeum w Zamościu) oraz Jerzemu Kuśnierzowi (pracownikowi tegoż muzeum) za zaufanie i zgodę na wypożyczenie zabytków. Katarzyna Kuźniarska (obecnie Wrocław) spędziła wiele miesięcy nad – niewdzięcznym i nużącym – porządkiem materiału z Gródka. Bez Jej wkładu książka by nie powstała. Archeolodzy z Hrubieszowa (Bartłomiej Bartecki, Anna Hyrchała) służyli wszelką pomocą dotyczącą archeologii Gródka nad Bugiem. Michał Auch (Warszawa) oraz Maciej Trzeciecki (Warszawa) – jak zwykle – sprawnie dokonali analizy zbioru ceramiki. Dokumentację rysunkową wykonał Jakub Affelski (Pułtusk). Maciej Trzeciecki przetłumaczył studium na język angielski a Irena Jordan (Kraków) przygotowała książkę do druku. Na etapie prac redakcyjnych niezastąpiona była pomoc Barbary Chudzińskiej (Kraków), Moniki Maziarczuk (Wólka Kańska) oraz Jarosława Pohoralskiego (Lwów).

Sebastian Brather (Fryburg Bryzgowijski) oraz Vladimir Koval' (Moskwa) przygotowali recenzje wydawnicze.

Książka na temat ceramiki z Gródka nad Bugiem nie powstałaby gdyby nie zaangażowanie w badania nad pograniczem polsko-ruskim ze strony Ośrodka Badawczego w Lipsku (Leibniz-Institut Historii i Kultury Europy Środkowej i Wschodniej [GWZO]). Składam podziękowania Dyrektorowi tej placówki, a więc Christianowi Lübke oraz Matthiasowi Hardt – Kierownikowi Oddziału *Człowiek a środowisko*. Z wdzięcznością wspominam władze Uniwersytetu Rzeszowskiego, a więc Sylwestra Czopka (Rektor Uniwersytetu), Katarzynę Trybałę-Zawiślak (Dyrektor Instytut Archeologii), Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie, a więc Radosława Dobrowolskiego (Rektor Uniwersytetu), Piotra Łuczkiwczę (Dyrektor Instytutu) oraz Instytutu Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk, to jest Mariana Rębkowskiego (Dyrektor Instytutu) i Kamilę Baraniecką-Olszewską (wicedyrektor Instytutu).

Staram się wreszcie nie zapominać o pracownikach administracji w Lipsku (Anja Fritzsche) i Rzeszowie (Ewa Przybyszewska, Magdalena Rzućek) bez których kolejna książka w serii *U Źródeł Europy Środkowo-Wschodniej = Frühzeit Ostmitteleuropas* nie ujrzałaby światła dziennego.

Marcin Wołoszyn
Lipsk – Rzeszów, 1 sierpnia 2021

⁵ Materiał prahistoryczny czeka na osobne opracowanie.

CONTENTS

I. INTRODUCTION	17
II. METHODS OF ANALYSIS	18
II.1. State of preservation	19
II.2. Ware groups and manufacturing techniques	21
II.3. Function and form	26
II.4. Decoration	30
II.5. Use-wear traces	31
III. OVERALL CHARACTERISTICS	31
III.1. State of preservation	31
III.2. Ware groups	32
IV. EARLY MEDIEVAL POTTERY	33
IV.1. Brownware	33
IV.2. Whiteware (I)	42
IV.3. Comparative analysis	46
IV.4. Chronology and stylistic affiliations	49
IV.5. Other ware groups	56
V. POST-MEDIEVAL POTTERY	57
V.1. Greyware	57
V.2. Redware	61
V.3. Whiteware (II)	62
V.4. Fineware	64
V.5. Stove tiles	65
V.6. Chronology and stylistic affiliations	66
VI. DISTRIBUTION ANALYSIS	70
VII. CONCLUSIONS	77
VIII. ANNEXES	143
Annex I Results of chemical composition analysis of pottery from Gródek upon the Bug River (<i>Michał Auch</i>)	143
Annex II Early medieval pottery from the excavations at site 35 in Gródek upon the Bug River (<i>Michał Auch, Anna Hyrchala, Maciej Trzeciecki</i>)	161
IX. BIBLIOGRAPHY	225
X. TABLES	243
XI. FIGURES (DIAGRAMS)	355
XII. PLATES	441
XIII. INDEX (CONCORDANCE) OF GEOGRAPHIC AND HISTORICAL NAMES (<i>Barbara Chudzińska, Monika Maziarczuk, Yaroslav Pohoralskyi</i>)	503

SPIS TREŚCI

I.	WSTĘP	79
II.	METODY BADAŃ	80
	II.1. Stan zachowania	81
	II.2. Grupy gatunkowe i techniki wykonania	83
	II.3. Funkcja i forma	89
	II.4. Dekoracja	92
	II.5. Ślady użytkowania	93
III.	OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA ZBIORU	94
	III.1. Stan zachowania	94
	III.2. Struktura zbioru	95
IV.	CERAMIKA Wczesnośredniowieczna	96
	IV.1. Ceramika brunatna	96
	IV.2. Ceramika biała (I)	105
	IV.3. Analiza porównawcza	110
	IV.4. Kontekst chronologiczno-przestrzenny	112
	IV.5. Pozostałe grupy gatunkowe	119
V.	CERAMIKA Z OKRESU Nowożytnego	120
	V.1. Ceramika siwa	121
	V.2. Ceramika ceglasta	124
	V.3. Ceramika biała (II)	126
	V.4. Ceramika szlachetna	128
	V.5. Kafle piecowe	129
	V.6. Kontekst chronologiczno-przestrzenny	130
VI.	ANALIZA DYSTRYBUCJI WYBRANYCH CECH NACZYŃ	134
VII.	PODSUMOWANIE	141
VIII.	ANEKSY	149
	Aneks I Wyniki analiz składu chemicznego ceramiki z Gródka nad Bugiem (<i>Michał Auch</i>)	149
	Aneks II Ceramika wczesnośredniowieczna z badań na stanowisku nr 35 w Gródku nad Bugiem (<i>Michał Auch, Anna Hyrchala, Maciej Trzeciecki</i>)	169
IX.	BIBLIOGRAFIA	225
X.	TABELE	243
XI.	RYCINY (WYKRESY)	355
XII.	TABLICE	441
XIII.	INDEKS (KONKORDANCJA) NAZW GEOGRAFICZNYCH I HISTORYCZNYCH (<i>Barbara Chudzińska, Monika Maziarczuk, Jarosław Pohoralskyj</i>)	503